

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Бисер Йорданов Кръстев

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив

1. Обща информация

Становището е изготвено на основание Заповед на Ректора на ВУАРР №РАС-15/10.04.2024 г. за определяне на състав на научно жури за защита на дисертационен труд и решение на научното жури от неговото първо заседание, проведено на 19.04.2024 г., регистрирано с Протокол №РАС-23/19.04.2024 г., както и в съответствие с чл. 13 от ЗРАСРБ и чл. 9 от Правилника за условията и реда за придобиване на научна степен „доктор на науките“ във ВУАРР.

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Иво Анастасов Димитров

Тема на дисертационния труд: „Финансовите инструменти в европейските структурни и инвестиционни фондове“

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.8. Икономика

Научна специалност: „Финанси и банково дело“

Първично звено: Катедра „Икономика и финанси“

Приемащо структурно звено: Департамент по икономика и управление

2. Общо описание на дисертационния труд

Представеният за обсъждане дисертационен труд се състои от 452 страници. Той е изграден от увод, четири глави, заключение, библиография и списък с използваните съкращения. В дисертационния труд са включени 45 таблици, 38 фигури, 23 графики и 145 литературни и интернет източници. Между отделните части на дисертационното изследване са налице логическа последователност и относителна балансираност.

През последните години въпросите, свързани с приемането и изпълнението на многогодишните финансови рамки на Европейския съюз и особено тези от 2014-2020 г. и от 2021-2027 г., стават все по-актуални и значими за социално-икономическото развитие на отделните европейски държави. През периода 2019-2024 г. Европейската комисия си поставя задачата да работи приоритетно за постигането на шест стратегически цели, сред които попадат реализирането на европейската зелена сделка и на дигиталната стратегия на ЕС, създаването на икономика, която да е от полза за хората, издигането на авторитета на ЕС в глобален план, промотирането на европейския начин на живот и засилването на ролята на европейската демокрация. За постигането на тези цели в дългосрочния бюджет на ЕС заедно с временния инструмент за стимулиране на възстановяването

NextGenerationEU до края на 2027 г. са предвидени огромни финансови ресурси от малко над 2 трлн. евро, които ще се разпределят сред бенефициентите по отделни държави и по отделни години чрез различни финансови инструменти. Поради факта, че България е нетен получател на финансиране от бюджета на ЕС, стреми се да постигне устойчив и приобщаващ икономически растеж, като същевременно екологизира и дигитализира своята икономика, **актуалността и значимостта** на дисертационното изследване са безспорни и то предлага оригинални решения на важни за финансовата наука и практика проблеми.

Дисертантът е формулирал по подходящ начин обекта и предмета на изследването. В това отношение **обект на изследване** са: „финансовите инструменти по Европейските структурни и инвестиционни фондове“. **Предмет на изследване** са: „възможностите за усъвършенстване на процесите по разработване, мониторинг и контрол на финансовите инструменти по Европейските структурни и инвестиционни фондове, както и влиянието им върху развитието на българската икономика през периода 2014-2022 година“.

Тезата, която е успешно защитена в дисертационния труд гласи, че: „финансовите инструменти, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, са устойчив и ефективен начин за инвестиране в растежа и развитието на хората и бизнеса в държавите-членки и регионите на ЕС. Те подкрепят широк спектър от цели за развитие в полза на широк кръг от получатели, с потенциал средствата да бъдат използвани повторно за по-нататъшни инвестиции“.

3. Оценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд е изграден сполучливо. Стилът на изложението е академичен, стегнат и строго научен. Техническото оформление на дисертационния труд е на много високо равнище. Налице е задълбочено и широкообхватно емпирично изследване, като резултатите от него са анализирани и представени от автора в подходяща форма и изключително професионално.

Глава първа е озаглавена „Предпоставки и възможности за развитие на финансовите инструменти в многогодишната финансова рамка на ЕС“. Тя е с обем от 96 страници и се състои от пет параграфа.

В параграф 1.1. дисертантът е представил основните теоретични концепции за същността на финансовите инструменти и за финансовите пазари, на които те се търгуват. Подчертани са ролята и значението на финансовите иновации, на зеленото финансиране и на зелените инвестиции за постигането на определени екологични и климатични цели в новия бюджет на ЕС за периода 2021-2027 г. (с. 21-23). Задълбочено е анализиран световният опит в областта на използването на разнообразни финансови инструменти, механизми и институции.

В параграф 1.2. са описани подробно ESG финансовите инструменти, допринасящи за устойчивото развитие. Към тях спадат устойчивите облигации, дялове в капитала на организации, насърчаващи устойчивото развитие и заеми за устойчивост. Разкрито е влиянието на тези финансови инструменти върху финансовата стабилност (с. 33-38).

В параграф 1.3. авторът е направил преглед на зелените финансови инструменти и в частност на зелените облигации и значението им за намаляване на емисиите на парниковите газове. Той изследва въздействието на зелените и на хибридните зелени финансови инструменти, както и на екологичните данъци, върху равнището на декарбонизация на икономиката (с. 43-49).

В параграф 1.4. е извършена характеристика на финансовите инструменти на ЕС, които се дефинират като: „мерки за финансова подкрепа, предоставена на допълнителна основа от бюджета, за да се отговори на една или повече специфични цели на политиката на Съюза“. Към тях спадат различни капиталови и квазикапиталови инструменти, заеми или гаранции. Посочено е, че те могат да се комбинират с безвъзмездни средства (с. 50-52). На равнище европейски бюджет ФИ се използват в рамките на ЕФРР, ЕСФ, Кохезионния фонд, ЕЗФРСР и Европейски фонд за морско дело и рибарство. Всеки финансов инструмент е в обхвата на дадена оперативна програма и се управлява от управляващ орган (с. 61-62). Описани са резултатите от използването на ФИ в МФР за 2007-2013 г., 2014-2020 г. и технологията на тяхното управление и мониторинг съгласно Финансовия регламент на ЕС (с. 62-83).

В параграф 1.5. са описани спецификите на финансовите инструменти в областта на справянето с климатичните промени на равнище отделни държави и в ЕС като цяло. Характеризирана е ролята на различните европейски фондове и програми, сред които Jessica, Elena, Marguerite, Европейски фонд за енергийна ефективност, Европа 2020 и др. (с. 84-105)

В края на глава първа (с. 106) авторът е извел основните изводи и обобщения от първата част на своето изследване.

Глава втора е озаглавена „Ролята на финансовите инструменти за подобряване на достъпа до финансиране в ЕС“. Тя е изградена от пет параграфа и общият ѝ обем е 71 страници.

В параграф 2.1. доц. д-р Иво Димитров е систематизирал сферите на приложение на финансовите инструменти в контекста на устойчивото развитие. По конкретно той е разкрил ролята на инициативата Jeremie за подкрепа на малките и средни предприятия, както и на други финансови инструменти за подкрепа на други сфери като регионална политика, социална инфраструктура, човешко развитие, образование и биоикономика (с. 107-118).

В параграф 2.2. са характеризирани финансовите инструменти на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) от

институционална и методологична гледна точка. Извършен е сравнителен анализ между техните специфики и правната рамка, в която тези инструменти се прилагат през последните два програмни периода в 8 страни-членки на ЕС. Изброени са и предизвикателствата, свързани с тяхното управление и администриране (с. 119-136).

В параграф 2.3. дисертантът е насочил своето внимание към представянето на някои готови финансови инструменти, като заемите за МСП, гаранциите за МСП, фондът за дялови инвестиции за МСП и стартиращи компании, кредитите за енергийна ефективност и ВЕИ в сектора на жилищното строителство и фондовете за градско развитие. По-нататък в изложението се представят инструментите по поръчка, дават се примери за успешни комбинирани решения и се извършва преглед на възстановимите инструменти (с. 137-150).

В параграф 2.4. доц. д-р Иво Димитров е представил примери и добри практики от приложението на информационните технологии в Унгария в т.нар. комбинирани финансови инструменти (най-често заеми плюс безвъзмездно финансиране). (с. 151-160).

В последния параграф 2.5. от глава втора се представят традиционната и съвременната теории за капиталовата структура. Авторът ги допълва, като добавя към източниците за финансиране на компаниите и подкрепата чрез финансови инструменти под формата на държавна помощ. Той описва всички източници на финансиране, до които има достъп дадена компания и прави изводи какви трябва да бъдат съотношенията между тях, за да се минимизира среднопретеглената цена на капитала, да се минимизира риска и да се повиши пазарната стойност на съответното търговско дружество (с. 161-166). Обосновава се необходимостта от постигането на устойчиво развитие и устойчив растеж в европейските предприятия през периода 2021-2027 г. чрез комбинирано използване на различни източници на финансиране на тяхната дейност.

В края на глава втора (с. 176-177) са представени основните изводи и обобщения от тази част на разработката.

Глава трета е озаглавена „Приложение на финансови инструменти на ЕС“. Тя е с обем от 110 страници и се състои от пет параграфа.

В параграф 3.1. се прави обзор на иновативните финансови инструменти и целите, които те преследват. Доказва се необходимостта от тяхното използване, включително и чрез прилагането на анализа разходи-ползи. Ефективността им се свързва с възможността да се осигурява допълнително финансиране и да се реализира допълнителна добавена стойност към икономиката на ЕС. Подчертава се ролята на иновативните финансови инструменти за развитието на публично-частните партньорства.

В параграф 3.2. дисертантът разкрива мястото на финансовите инструменти във финансовата система и значението им за развитието на финансовите пазари и финансовите посредници. По-конкретно е представен

опитът на Латвия при финансирането на МСП (с. 209-213). Вниманието е фокусирано върху необходимостта от изграждането на институционален механизъм за взаимодействие между публичния и частния сектор при финансирането на бизнеса. Посочен е и опитът на Румъния при прилагането на финансови инструменти и политики за опазване на околната среда.

В параграф 3.3. авторът анализира финансовите инструменти, които се използват за развитието на инфраструктурата, транспорта и за подкрепа на териториалното развитие в периода 2007-2013 г. Анализът продължава с предизвикателствата пред управлението на финансовите инструменти на регионално и общинско ниво във връзка с развитието на процеса на фискална децентрализация в отделните европейски държави през последните години.

В параграф 3.4. е изследвано въздействието на финансовите инструменти върху политиката по териториално сближаване през последните два програмни периода. Установява се, че те допълват успешно безвъзмездното финансиране и създават по-висока добавена стойност, като се наблюдават неравномерност на териториалното им разпределение и трудности при привличането им. Оказва се, че ФИ не допринасят за преодоляването на териториалните дисбаланси. Като цяло се променят и инвестиционните потоци, които се пренасочват от МСП към градски проекти и проекти за енергийна ефективност (с. 235-262).

В параграф 3.5. са изследвани финансовите инструменти за стимулиране на иновационното развитие на селското стопанство. Представени са спецификите на отрасъла и значителните финансови ресурси, които той получава от ЕС по линия на директните плащания от различни европейски фондове и финансови институции, като се уточнява, че все повече финансови ресурси се насочват за постигането на различни екологични и климатични цели (с. 263-284).

В **края на глава трета** (с. 285-287) са представени основните изводи и обобщения от третата част на дисертацията.

Глава четвърта е озаглавена „Финансиране по ЕСИФ за периода 2014-2020 и прилагане на финансови инструменти“. Тя има обем от 110 страници и изградена от четири параграфа.

В параграф 4.1. доц-д-р Иво Димитров е анализирал показателите за напредъка, отчетени от управляващите органи по европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2019 г. Сравнителен анализ е извършен както по отделни държави, така и по отделни финансови инструменти, основно за сумите, поети и изплатени от ЕФРР и Кохезионния фонд към края на 2019 г. (с. 288-318). Подобен анализ е извършен и по отношение на финансовите инструменти в европейския социален фонд, инициативата за младежка заетост, както и за ЕЗФРСР. На практика е извършено комплексно и задълбочено емпирично изследване със

съответните коментари, изводи и заключения, като в параграфа са използвани множество таблици и фигури.

В параграф 4.2. дисертантът оценява ефективността на финансовите инструменти, използвани през периода 2014-2020 г. както от териториална гледна точка, така и в институционален аспект. Анализира се дейността на управляващите органи, като е представена и методологията на одита и контрола.

В параграф 4.3. авторът е изследвал подробно влиянието на европейските структурни и инвестиционни фондове върху развитието на българската икономика и по-конкретно върху динамиката на БВП през периода 2014-2022 г. чрез методите на регресионния, корелационния и дисперсионния анализ. В края на параграфа са изведени основните изводи от извършеното емпирично изследване (с. 426).

В последния параграф 4.4. доц. д-р Иво Димитров прави уместни изводи и препоръки относно прилагането и усъвършенстването на финансовите инструменти в ЕСИФ както по отношение на предварителната оценка, така и във връзка с управлението на проектните рискове.

В **заключението** на дисертационния труд са формулирани и изложени основните изводи и обобщения от цялостното научно изследване.

4. Оценка на автореферата към дисертационния труд

Авторефератът отразява в синтезиран вид основните постановки и резултати от изследването в дисертационния труд. Той е с обем от 60 страници и е написан според утвърдените изисквания. В него се съдържат уводът на дисертацията и нейната структура. Направено е кратко изложение на дисертационния труд. Изведени са основните изводи от научното изследване. Приложени са списъкът с използваните литературни източници и списъкът със съкращенията. Включени са научните и научно-приложни приноси. Стилът на автореферата е стегнат и точен. В техническо отношение той е изготвен на много високо равнище и може да бъде оценен положително.

В заключение може да се обобщи, че дисертантът е способен да прави самостоятелни научни изследвания, да формулира изследователски тези, да стига до логически изводи и да ги подкрепя с реални данни от практиката. Представеният от доц. д-р Иво Димитров дисертационен труд не е заимстван от чужди публикации, както е видно от пълния доклад, извлечен от <https://strikeplagiarism.com/en/>. В дисертацията и автореферата към нея ясно личи авторовото участие и те отразяват коректно и в пълна степен научните позиции на автора по отношение на изясняването на особеностите и механизмите на функциониране на финансовите инструменти, свързани с европейските структурни и инвестиционни фондове.

Дисертантът е представил справка-декларация, от която е видно, че той изпълнява минималните национални изисквания за придобиването на

научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика. Според наукометричните показатели се изискват минимум 350 точки, а кандидатът е декларирал 370 точки.

5. Оценяване на приносите на дисертационния труд (научни, научно-приложни)

Научните приноси на доц. д-р Иво Димитров, които са формулирани в дисертацията, могат да се разделят в две групи: три от приносите имат теоретичен характер и три от тях са с практико-приложен характер.

Приносите с теоретичен характер са следните:

1. Извършен е задълбочен анализ на предпоставките и възможностите за развитие на финансовите инструменти в многогодишната финансова рамка на ЕС;
2. Подробно е представено развитието на финансовите инструменти в контекста на нормативната и стратегическа рамка през периода 2014-2020 година;
3. Идентифицирани са възможностите за комбинирано използване на финансовите инструменти.

Приносите с практико-приложен характер са следните:

1. Изведени са тенденциите за развитие на финансовите инструменти за периода 2021-2027 година;
2. Направени са препоръки за усъвършенстване на инструментариума за оценка, одит и контрол на финансовите инструменти по ЕСИФ;
3. Чрез прилагането на методите на регресионния и корелационния анализ е установена много силна статистически значима позитивна зависимост между усвоените средства по отделните Европейски структурни и инвестиционни фондове и динамиката на БВП на България през периода 2014-2022 година.

Смятам, че приносите в дисертационния труд отразяват вярно и точно неговите научни достойнства, както и значимостта му за развитието на българската наука и практика в областта на анализа и приложението на финансовите инструменти в европейските структурни и инвестиционни фондове.

6. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към дисертанта, но мога да отправя към него препоръката да задълбочи още повече изследванията си в областта на икономиката и финансите, като публикува част от своята научна продукция в реферирани и индексирани издания с импакт фактор, включени в световноизвестни бази данни с научна информация, като Scopus, Web of Science и др.

7. Въпроси към кандидата за придобиване на НС „доктор на науките“

Въпросът, който поставям на доц. д-р Иво Димитров във връзка със защитата на неговата дисертация, е следният:

1. Според Вас кои са основните рискове и предизвикателства, пред които е изправена България във връзка с усвояването на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове през периода 2021-2027 г.?

8. Заключение

Дисертационният труд има напълно завършен вид, **съдържа оригинални научни приноси** и може да служи като основа за бъдещи научни изследвания. Той **отговаря на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание да присъдя убедено своята **положителна оценка** на дисертационния труд, заедно с автореферата към него, като предлагам на почитаемото научно жури да **присъди научната степен „доктор на науките“ на доц. д-р Иво Анастасов Димитров** в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, Научна специалност „Финанси и банково дело“.

29.04.2024 г.
гр. Пловдив

Член на научното жури:
(доц. д-р Бисер Кръстев)